

L'experiència recent de l'arquitectura catalana es troba clarament marcada pel paper desplegat per l'Administració pública. La propòsito de la necessària reconversió del poder, no solament en termes d'una racionalitat i eficàcia més grans, sinó, sobretot, com a territori des del qual la cultura es produeix, havia estat plantejada per l'avantguarda cultural (des de final del seixanta) clarament oposada al poder establert i reivindicadora d'un nou marc que eliminés la marginalitat inevitable de la producció cultural més avançada. Des de l'oposició política i des del moviment estudiantil s'efectuava un discurs relativament paral·lel.

El canvi polític de final dels setanta va semblar que significava el moment precís en què seria possible d'imaginar que «tot ha de començar de zero o d'una corrupta continuïtat que cal interrompre»¹, i on uns termes llargament dissociats com els de cultura i administració tinguessin una trobada harmònica. L'esforç desplegat a partir d'aquest punt, tant pels arquitectes compromesos en les diverses àrees de l'administració com pels que, des de l'exterior, han col·laborat amb el seu esforç projectual, ha estat enorme i ha permès obrir una pàgina d'extraordinària vitalitat dins l'arquitectura catalana, que ens ofereix ara un panorama certament anòmal per la densitat i amplitud respecte a la resta de l'arquitectura europea contemporània.

Passats ja uns anys respecte als entusiasmes inicials, i en un moment d'un cert cansament col·lectiu, convé tanmateix reflexionar sobre les característiques d'aquesta trobada arquitectura-poder, termes que sens dubte han de ser analitzats a la llum de la nostra experiència recent amb menys ingenuïtat que uns anys enrera.

Els perills de la «cultura d'estat», on la propaganda autojustificativa esdevé el fi últim del discurs cognoscitiu, unit a una certa arteriosclerosi d'alguns dels nostres intel·lectuals-polítics més zelosos de defensar velles certeses que no pas de proposar dubtes nous, poden propiciar el desplaçament cap a la marginació dels intel·lectuals i artistes més interessats en la seva activitat específica de construcció d'allò que és nou. Si la marginalitat pot resultar un territori excitant per a alguns, cal recordar que en el cas de l'arquitectura pot reduir la nostra producció al silenci, on l'abstracte terme «sociedad civil» imaginat com a alternativa al poder públic es pot formalitzar amb tons poc noucentistes i reapareixer amb les vestidures ja conegudes de l'especulació dels seixanta, on, cal no oblidar-ho, l'arquitectura no era possible. Resistir la temptació tan gratificant de la marginalitat és un objectiu indefugible. Des d'aquesta òptica està pensat aquest número de QUADERNS.

Recent Catalan architecture is clearly influenced by the role of the public sector. The need to transform the mechanisms of power—not only in terms of higher degree of rationality and efficiency but also, and especially so, in order to transform them into a launching ground for culture—was denounced by the avant-garde of culture as early as the 1960s. This avant-garde was clearly opposed to the establishment and it struggled to create a new set of conditions so that the foremost sector of cultural production would not be inevitably pushed into the fringes of society. In addition, both the political process and the student movement relatively supported this view.

The political change of the late 1970s was apparently the right time to believe in «a start from scratch» or in «the need to interrupt the corrupt continuism of the system»¹ and, also, the right time to believe that the age-long breach between culture and local government would be closed so that both sectors could work in harmony. The efforts made in this sense, both by the architects forming part of the government and by those others who, though not part of it, have contributed their design, began a new era of extraordinary vitality in Catalan architecture. Indeed, when compared with the rest of contemporary architecture in Europe, the present state of Catalan architecture is unique in regard to the amount of output and its wide scope.

After the first years of enthusiasm and at a time when there are signs of a certain widespread exhaustion, it is now necessary, however, to meditate on the characteristics of this relationship between architecture and power in terms that at present are necessarily less naive and in the light of our latest experience.

The dangers of a «state culture»—where self-justifying propaganda eventually becomes the ultimate end of the cognitive discourse—together with a certain amount of stagnation on the part of several of our intellectual/politicians who are more concerned with backing up traditional certainties than with bringing up new questions, may be the cause of the marginality imposed on those other intellectuals and artists who are more interested in creating a new state of affairs. However attractive it may seem to some sectors, it is nevertheless convenient to remember that marginality is capable of obstructing intellectual output entirely. In such a case the abstract concept of a *civil society*, understood as an alternative to public power, may take on a somewhat 19th-century character and present itself in the typical profiteering guise of the 1960s, when—it must not be forgotten—there was no room for architecture. Not falling into the temptation of the gratifications awaiting us in marginality is an inevitable objective and this is the criterion infu-

ARQUITECTURA I PODER

ARCHITECTURE AND POWER

Josep Lluís Mateo

La necessitat de racionalització de la nostra administració és un fet difícilment objectivable, tot i que no podem oblidar que el trànsit entre organització i burocratització sovint és fàcil. Perquè l'aplicació burocràtica de normatives i reglaments, la multiplicitat de centres de decisió inconnexos, poden fer fracassar qualsevol iniciativa projectual que se separi de la mediocritat i convertir l'administració en un cos opac, tendent a l'autoreproducció i sense possibilitat d'interacció amb l'exterior. En aquest aspecte cal recordar l'experiència de l'arquitectura italiana d'ençà de la postguerra mundial, on, en el moment de la reconstrucció, amb una infraestructura organitzativa mínima, es va produir a partir de l'obra pública l'experiència neorealista de tanta influència en la cultura arquitectònica del moment. Quan les entitats públiques s'han reorganitzat i esdevenint grans centres burocràtics autoreproductors, han conduït els esforços culturals cap als ghettos estèrils universitari o editorial en un procés responsable, al meu parer, del silenci projectual que viu l'arquitectura italiana recent, i que ens fa veure que els termes «rationalització» i «qualitat» poden no resultar compatibles.

En definitiva, reconvertir l'administració en mecanisme operant sense que pel camí desaparegui l'arquitectura se'n apareix ara com un repte clarament present.

La utilitat social de l'arquitectura va ser un concepte, amb formulacions diverses, d'especial interès als anys seixanta, que propicià les argumentacions sociologistes de la crítica d'art, les hipòtesis radicals de la cosmologia tafuriana i, des d'òptiques més pragmàtiques, l'anglo-saxona proposició de la «participació» com a mecanisme projectual. La trobada amb allò que és públic, que la nostra experiència recent ha propiciat, obliga a una reconsideració d'aquest tema. L'ambigüïtat del terme és plantejada per l'existència de dos moments diversos: d'una banda, la participació es pot veure des d'un moment d'*oposició* a l'opressió exterior, d'especial eficàcia i activitat en el final del franquisme, i és, des d'aquesta activitat conservadora, responsable del control i el col·lapse d'importants iniciatives traumàticament especulatives. D'altra banda, caldrà observar el fenomen de la participació com a instrument *propositiu*, des d'on sens dubte l'eficàcia és més dubtosa i des d'on sorgeix una perspectiva de relacions poc harmònica entre projecte i públic. Perquè l'art sempre implica la ruptura de l'*status quo*, la proposició d'allò que és nou, l'allunyament del terme mig, davant la voluntat de consens de l'activitat política. Entre aquesta tensió entre la ruptura i el consens se situa el projecte, que si d'una banda pot conduir a la marginació utòpica, de l'altra pot conduir a la redundant continuïtat de la nostra subcultura tercera mundista. En aquest sentit es pot entendre el perill de l'administració com a promotor cultural, de la major dificultat i l'esforç de les propostes que proposen canvis qualitatius en

sing this issue of QUADERNS.

The need to rationalize the ways of our government could hardly be questioned, bearing in mind that there is but a short distance between organization and bureaucratization. The application of rules and regulations with a bureaucratic spirit and the profusion of governmental offices unrelated to each other may force any non-mediocre architectural initiative into failure and turn the administration into a grey corpus busy with its own reproduction and isolated from the outer world. In this sense, a good example may be found in postwar Italy, involved with the reconstruction of the country. With very few organizational means, the public works sector nevertheless produced neorealism, which was a movement that largely influenced the architecture of its time. When public institutions accomplish a certain degree of organization—and, thus, become great self-reproducing bureaucratic centers—they channel cultural efforts towards sterile ghettos such as the university and editorial boards. In my opinion, this process is responsible for the great architectural silence Italy has fallen into recently and points to the fact that «rationalization» and «quality» are not necessarily compatible terms.

Ultimately, the actual challenge of our time lies in transforming local government into an institution which operates without impairing architecture along the way.

Under several different guises, the social use of architecture was a concept of paramount importance in the 1960s. It generated the sociological discourse of art criticism, the radical hypotheses of Tafuri's cosmology and, on the more pragmatical side, the Anglo-Saxon thesis of «participation» as a criterion for design. The re-encounter with the public sector promoted by our most recent experience points to a reconsideration of this subject.

Two diverse considerations make this term ambiguous. On the one hand, participation may be regarded as an instance of *opposition* to external pressure, a position which was especially active and effective during the last years of Franco's regime when, although being a conservative stand, it contributed to propitiate the fall of powerful—and damaging—profiteering initiatives. On the other hand, participation would also have to be viewed as a means to make new proposals. From this perspective, its effectiveness is more doubtful and there seem to be few possibilities for a harmonious relationship between the project and the public. For art always implies breaking with the *status quo*, suggesting something new or not being in the middle of the road as opposed to the need for a consensus so characteristic of political activities. In the middle of this ten-

el nostre entorn habitat, davant la facilitat burocràtica i de gestió de la banalitat.

Si l'arquitectura catalana pot oferir un espectacular panorama de realitzacions i d'idees en la nostra experiència recent és perquè ha estat possible estructurar una realitat basada en la interacció tensa de diversos actors, on, davant la tranquil·litat de la cultura d'estat o de l'acadèmia, els diversos termes de cultura, administració i professió s'han pogut relacionar. Evitar l'opacitat dels cossos estancs que conduceix l'administració cap a la burocràcia, la cultura cap a la marginalitat i la professió cap al corporativisme és, al nostre parer, el repte que tenim plantejat. Un repte al qual nosaltres, des del nostre lloc, responem reivindicant de nou la necessitat de l'arquitectura.

1. Oriol Bohigas, «Il processo di istituzionalizzazione democratica», *Lotus*, 23, Milà, 1979.

sion between rupture and consensus is the architectural project which may lead to either a marginality on the verge of utopia or a redundant continuity of our third world subculture. It is in this sense that we must understand the danger underlying the role of the government as a promoter of culture: it is more difficult and requires greater effort to do projects of quality while attempting to modify our urban environs than to follow the easy line of bureaucratic solutions and banal management.

If Catalan architecture may offer at present an impressive collection of projects and ideas, this is due to the fact that several different agents have been able to work simultaneously so that, in response to the quietness of State —or Academy— sponsored culture, there is an interchange between the administration, culture and the architectural profession. The challenge, in our opinion, lies in trying not to fall into a state of dull stagnation, which leads the government to bureaucratization, culture to marginality and the trade to corporativism. Our particular contribution in response to this challenge lies in understanding and struggling for architecture as a necessity.

1. Oriol Bohigas, «Il processo di istituzionalizzazione democratica», *Lotus*, 23, Milan, 1979.

Josep Lluís Mateo,
Barcelona, 1949.
Arquitecte, 1974. Professor de
projectes a l'ETSAB i director
de la revista QUADERNS des
de 1981.

Josep Lluís Mateo,
Barcelona, 1949.
Architect, 1974. Projects
professor at ETSAB, and
editor of the journal
QUADERNS since 1981.